

Ipari épületek rehabilitációja A Jövő házától a Zanzáig – Ipari épületekben megvalósult projektek

Kirády Rita Rebeka
Doktori tézisek

Témavezető_Turányi Gábor DLA

1. Létezik szépség, amely egyszerre fakad a funkcióra való törekvés eredményéből, majd annak pusztulásából.

Elhagyott gyárak. Szerelem volt első látásra. Én mindig hatalmas élőlényeknek képzeltem őket, melyeknek minden egyes porcikája pótolhatatlannak tűnik a „nagy egész” működéséhez. Óriások, félelmetesek, sötétek, tömegük tiszteletet és csodálatot parancsoló. Szépek, mert szépségük a funkcióra való törekvés eredménye, minden elemnek pontos és fontos szerepe van. A rozsdáette fém, a kopott téglá, a betört üvegablakok felülete, a sűrű olajjal átitatott feketére színeződött betonpadló – egykori erejük kopott emlékei – másfajta szépség, a pusztulás és az idő nyomát viselő

Európában utazgatva nyilvánvalóvá vált nem vagyok egyedül a vonzalmammal, a múlt században sokat emlegetett „gépi esztétika” sokak fantáziáját megmozgatja - reneszánszát éli a régi ipari épületek újrahasznosítása. Kíváncsivá tett, mi az oka annak, hogy bár nekünk is számos gyönyörű ipari épületünk áll elhagyatottan, új funkcióra várva, sorsuk legtöbbször a bontás.

2. Összefogásban az erő – az ipari épületek rehabilitációja csak széleskörű összefogással kialakított program alapján valósulhat meg.

Az 1990-es évektől kezdve - a nyugat –európai országokhoz képest viszonylag későn - hazánkban is megnőtt az érdeklődés az ipari örökség létesítményei iránt. a kulturális szféra régóta felfedezte magának először az épületekben rejlő lehetőségeket, a kortárs művészet azonban sok esetben nem talál utat a szélesebb tömegekhez. Több hazai csoport foglalkozik a rozsdaterületek kérdésével, általában nonprofit szervezetek, egyesületek és lelkes amatőrök. Jellemző, hogy a hazai ipari örökséggel kapcsolatban az eltérő érdekeket és értékeket képviselő csoportok kevés esetben jutnak konszenzusra az épületek sorsát illetően, ezzel legtöbbször bontásra ítélve az épületeket. A kevés megvalósult hazai projekt során bebizonyosodott, hogy megoldást egy olyan komplex gazdasági, környezetvédelmi, városrendezési, műemlékvédelmi, építészeti, turisztikai és oktatási vizsgálatok alapján kidolgozott program hozhat, amely a társadalom támogatását is élvezné. Az ipari területek revitalizálására számos olyan nemzetközi példa áll rendelkezésünkre, amelyek mindegyikére jellemző egy olyan komplex program kidolgozása, amely nem csak az építményeket érinti, de közvetlen és távoli környezetükre is kihatással van.

3. Nem célszerű mindent felégetni magunk mögött – az ipari örökség híd lehet a köztünk élő múlt és lehetséges jövő között.

Az ipari örökség és az ipari műemlék fogalma jelenleg nem különül el élesen. A műemlékvédelem elsősorban a korai ipari emlékekre koncentrál, illetve ezekre dolgozta ki a műemlékvédelmi módszereit. A hazai ipari örökség azonban ennél jóval nagyobb spektrumot fed le – a 19.század ipari forradalmának ipari épületeitől kezdve egészen a szocialista nagyipar gyárépületeiig. Bár egy letűnt ideológia emlékei, emlékeztetnek egy korra, amelynek mi is a résztvevői voltunk. Ha saját személyes életutunkat nézzük, a negatív élményeket kihagyva már nem tekinthetnénk a miénknak a történetet – ezekkel együtt lettünk azzá, amik vagyunk. Miért tüntetnénk el akkor ezeket az épületeket?

Akár a műemlékvédelem kategóriáján belül, akár attól teljesen függetlenül az ipari örökség nem-műemlék épületeire koncentrálva, ki lehetne dolgozni egy új szabályozási és védelmi módszert, amely elsősorban az épületek újrahaznosítását szorgalmazná és képes lenne visszakapcsolni az épületeket a jelenkor történéseibe, úgy, hogy a mindennapjaink részévé válhassanak.

Azt, hogy mennyire életképes egy ipari terület a jövőben a fennmaradásra - az alapvető tulajdonságaikon - területi elhelyezkedésén és a történelmén - túl, számos tényező befolyásolja. Elsősorban építészeti és tervezési szempontból vizsgáltam meg, melyek lehetnek azok a módszerek, amellyel rá lehet közelíteni az épület számára legkedvezőbb rehabilitációs programra.

4. Egy ipari épület legkedvezőbb rehabilitációs programjának meghatározásához több területet érintő, különböző szempontok alapján fontos tényező vizsgálatán keresztül juthatunk el.

Az újrahaznosítási program felállításakor az ipari épületek különleges tervezési problémákat vetnek fel. Annak ellenére, hogy minden eset egyedi szempontok alapján tervezhető, a legfontosabb tervezési szempontokat próbáltam megfogalmazni.

Alapvető vizsgálati szempontok a hasznosítási program kialakításához:

- Területi elhelyezkedés, földrajzi helyzet, regionális szerep, nemzeti-tágabb és kistérségi szűkebb helyi összefüggések, turisztikai szempontok
- Történelmi és etikai értékek
- Építészeti és esztétikai érték, műszaki érték, jelenlegi állapot felmérése
- Építészeti milió, a hely szelleme
- Társadalom megítélése
- Gazdaságosság, piaci érték, fenntarthatóság
- Helyi identitásformáló szerep, új funkció hatása a környezetre.

Az építészeti tervezés során vizsgált szempontok:

- a tér jellege, az épület tömege, alaprajza, belső térösszefüggései
- talált építészeti és műszaki értékek, mint téralkotó tényezők
- ideológiai háttér, tervezési program
- funkció és térkapcsolatok, régi és új kapcsolata, aránya
- anyaghasználat

Az értekezésben bemutatott, két megvalósult projekten keresztül a belsőépítész szemszögéből mutatom be, milyen kérdésekkel találtam magam szemben a tervezés során.

A Jövő Háza kiállítás számára tervezett installáció a Millenáris Parkban elsősorban a tervezés ideológiai háttérét emeli ki, a soproni Zanza Cafe tervezésén keresztül bár kis léptékben, de végigkövethető volt a tervezési módszer. Az ez alapján kialakult újrahaznosítási program keretében megvalósult projekt sikeresen működik.

5. Láthatatlan városok láthatatlan falakkal. Az oktatás feladata, hogy megmutassa a jövő építészeinek, mi az, amiben látni kell az értéket.

Az építészeti oktatás keretében gyakran előforduló téma ellenére kevés olyan munka születik, amely valóban az ipari épület rehabilitációjával foglalkozik, és valós helyszínként kezeli az ipari épületet annak minden jellemző tulajdonságával együtt. A felsorolt kitételeknek megfelelően végigvezetett tervezési program segítség lehet az oktatás során is az ipari épületekkel kapcsolatos belsőépítészeti tervezési feladatok megoldásához. A bemutatott hallgatói tervek a tervezési módszer alkalmazásának különböző minőségben megoldott példái.